

MARTIN GAŽI (ED.), ROŽMBERKOVÉ ROD ČESKÝCH VELMOŽŮ A JEHO CESTA DĚJINAMI

Vydal Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích. České Budějovice 2011, 751 s.

Čtyřsetleté výročí úmrtí Petra Voka, posledního z Rožmberků, zavadlo důvod k zorganizování ambiciózního výstavního a publikačního podniku mapujícího dějiny nejvýznamnějšího z předních rodů Českého království v širokém kulturněhistorickém kontextu obrovského dominia. Po koncepční stránce výstava jen zčásti obsáhla velkoryse vytyčený projekt. Jeho tematicky uceleným výstupem je referovaná kniha. V létě 2011 vyplnil prostornou Valdštejnskou jízdárnu na pražské Malé Straně rozsáhlý soubor uměleckých a uměleckořemeslných prací, jejichž vzájemné pojítko představovala vazba k lokalitám v hranicích rožmberských panství. Co se týče gotiky, expozici naprosto dominovaly solitérní součásti výzdoby sakrálních staveb, zvláště sochy a deskové obrazy, a co se týče renesance, převažovaly drobnější předměty uměleckého řemesla a malby na plátně, které takřka bez výjimky zastupovaly mobiliáře zámeckých sídel. Výstavu tedy tvořily dva dosti svěbytné celky, navíc značně rozdílně uspořádané. Zatímco způsob rozřazení středověkých sochařských a malířských děl vhodně dával vyniknout chronologickým a provenienčním vztahům, v rozmístění raně novověkých předmětů divák jen stěží hledal nějaké vodítko k hlubšímu poučení. Naproti tomu při listování objemnou knihou je okamžitě znát pevná ruka zkušeného editora, který ji spolu s členy redakčního kruhu dokázal vtisknout souměrnou tvář, byť se potýkali s autorským kolektivem o několika desítkách osob. Stěžejní role při přípravě knihy stran koncepce, textové i obrazového složky připadla pracovníkům českobudějovického pracoviště NPÚ a Historického ústavu AV ČR. Současné ale nelze smlčet převrhavou absencí badatelů z Historického ústavu Jihočeské univerzity, kteří se dlouhodobě a intenzivně věnují výzkumu posledních Rožmberků.

Mezi oslovenými autory převažují historici a historici umění, zastoupeni jsou i archeologové, literární a stavební historici. Kniha sestává ze čtyř tematických oddílů tvořených kratšími studiemi, které pojednávají obecnější i vysloveně specifické aspekty rožmberského dominia, a graficky odlišenými, průběžně řazenými katalogovými hesly vystavených předmětů. První oddíl *Společenské prostředí* začíná medailony jednotlivých členů rodu s důrazem na jejich politické působení, hospodářské strategie a mecenát. Klíčové jsou pak kapitoly o územně-správním vývoji rozlehlého dominia z per Roberta Šimůnka a Aleše Stejskala. Oba zde ve zkratce zhodnotili svoje dlouhodobé, vpravdě průkopnické studium rožmberského úřednictva a řadu dalších objevných zjištění. Jaroslav Čechura se zhostil „povinného“ exkurzu o poddaných sedlácích a měšťanech. Jim věnovaný prostor je nepřiměřeně malý, nicméně uměrný naprosto nedostatečnému stavu bádání. Rozvoj rybníkářství na Třeboňsku líčí Václav Rameš. Petr Vorel se věnuje dalšímu specifickému rysu rožmberských hospodářských aktivit – razbě vlastní mince, která ovšem prvořadě vyjadřovala společenské ambice vydavatelů. Mnoha mýty opředené finanční záležitosti po-

sledních členů rodu věcně skicuje Aleš Stejskal. Katalogová hesla začleněná do prvního tematického bloku zpracovávají velice různorodý soubor předmětů: listiny, pečete, veduty, sepulkrálie, mince, liturgické předměty či třeba kované dveře a drobné kamenické práce.

Oddíl *Sídelní síť, rezidence a velmožský dvůr* z různých stran obráží vrchnostenská sídla, lokality úzce spjaté s rodovou tradicí (kláštery a nekropole) a pozornosti se dostalo i městům a městečkům jakožto důležitým fortifikacím a pilířům hospodářství dominia. Tomáš Durdík encyklopedickou formou vypočítává v chronologické posloupnosti desítky hradů rožmberského dominia. Ostatní autoři se zadaného úkolu zhostili důkladněji, upozorňují na širší souvislosti a sledují vývojové tendence. Přehled rožmberských měst a městeček sestavil Vladislav Razím, Robert Šimůnek představuje klíčová ohniska rodové reprezentace, jimiž byly kláštery a velké městské kostely (a s nimi spojené nekropole). Základní obrysy rožmberské rezidence nastiňují na základě písemných pramenů Aleš Stejskal spolu s Robertem Šimůnkem. Úzce na ně navazuje stať Václava Boka, který rekonstruuje vzdělanostní a kulturní profil rožmberského dvora. Poté následuje soubor kapitol o vzdělávání, knihovně, alchymii a hudbě v časech posledních Rožmberků. Klíčových aspektů košaté rodové tradice si všimá

Robert Šimůnek. Mezi doprovodnými katalogovými hesly zaujme zvláště kreslený inventář klenotů Polyxeny z Lobkovic, mezi nimiž vynikají skvostné renesanční nádoby ze stříbra, z nichž některé jsou opatřeny emblematickými portréty rožmberského jezdce. Chybět nemůže slavný renesanční triptych známý pod názvem *Dělení růží*; na plátnech je znázorněna legenda o rozdělení vítkovského dědictví mezi jednotlivé větve klanu erbu růže. Katalogová hesla kachlů s rožmberskou erbovní symbolikou uvádí objevená studie Vladimíra Brycha. Kromě nich jsou prezentovány i pestrobarevně polévané renesanční kachle nalezené v blízkosti paláce pánů z Rožmberka na Pražském hradě. Nejen stavební historici ocení kvalitní reprodukce souboru barokních plánů této budovy.

Třetí svazek kapitol nese název *Výtvarné umění v rožmberském dominiu*. Zde se zřetelně projevují rozdíly v přístupech badatelů k pojednávání látky, v zásadě dané generační příslušností a hlavně pak citem pro kladení podstatných otázek a schopnostmi oslovit širší čtenářskou obec. Jiří Kuthan v úvodní stati o sakrální architektuře do počátku 15. století rozvíjí bezobsažné úvahy o jakési monumentalitě, pádnosti či třeba průzračnosti farních kostelů a klášterů. Kdežto Roman Lavička předkládá mnohem srozumitelnější nástin vývoje sakrální architektury od přelomu 14. a 15. století po vyznění gotiky v pozdním 16. století. Svá věcná tvrzení zakládá na důvěryhodných výsledcích detailních průzkumů jednotlivých staveb. Oč v mnohem menší míře používá efektní, ovšem jalová „kunsthistorická“ slovní spojení, o to více zachází s konkrétními argumenty stran datace a tvaroslovné klasifikace. Neméně závažná je studie Ondřeje Jakubce o sakrální, dosavadním badáním jen okrajově dotčené architektuře v době posledních Rožmberků. Autor se zamýšlí nad rolí architektury jakožto výrazového prostředku osobní a rodové reprezentace stavebníka, jeho konfesní příslušnosti a kulturního (humanistického) rozhledu. Podobným směrem se ubírá i Jan Chlíbač, který s nadhledem charakterizuje renesanční sochařství (zejména štukovou výzdobu zámeckých sídel a sepukrálie).

Patří-li kapitoly o sakrální architektuře právem k nejobsažlejším segmentům knihy, tím spíše vynikne malý rozsah příspěvků o profánních stavbách. Nikdo se nenašel, kdo by dokázal důkladněji zhodnotit hlavní rožmberské rezidence středověkého období (nejen Český Krumlov, ale i Helfenburk či Dívčí Kámen). A přítomná kapitola Ivana Prokopa Muchky o architektuře renesančních zámků, čítající spolu s obrázky 6 tiskových stran, je více než skromná (kupř. kapitola o rožmberské knihovně je mnohem obsáhlejší). Ač je dlužno dodat, že Ludmila Ouerodová-Hronková popisuje renesanční úpravy interiérů rožmberských rezidencí, je třeba zároveň říci, že tak učinila bez jakéhokoli interpretačního přesahu. A přitom by se mohla opřít o nosné poznávací přístupy, které v poslední době rozvíjí už zmíněný Ondřej Jakubec, jenž publikoval vynikající studii o malířské výzdo-

bě hradu – zámku Rožmberka. Je proto škoda, že daného tématu se nezhodil právě on. Popisný, nicméně díky snešené bohaté faktografii přínosný vhled do interiéru renesančního letohrádku Kratochvíle přináší Zuzana Vavřková.

Z lokalit rožmberských panství pochází rozsáhlý fond sochařských děl a deskové i nástěnné malby, které dávají rámcovou představu o výzdobě sakrálních prostor v pozdním středověku. Dnes se dochované kusy většinou nacházejí ve sbírce Alšovy jihočeské galerie, která poskytla klíčové exponáty na výstavu ve Valdštejnské jízdárně. Jejich roztržení do skupin kopírovalo zaniklé vzezření konkrétních staveb ve středověku, což odráží i řazení katalogových hesel v knize. Bohužel v ní je hodnocení umělecké tvorby podle zvyku mechanicky rozděleno do tří kategorií – deskové obrazy, fresky, sochy. Tím vznikly ploché encyklopedické přehledy toho kterého média. Vzácná příležitost k novému zhodnocení/představení souborů z jednotlivých lokalit, byť značně fragmentárně dochovaných, tak byla promarněna. Výjimkou je souborná kapitola Petra Pavelce o nástěnné malbě v Českém Krumlově. Čtvrtý tematický bok *Od tradice k odkazu* obsahuje statě o tzv. druhém životě Rožmberků v beletrii a kinematografii.

Knihy o Rožmbercích si činí nárok na pokud možno úplné ohledání kulturních a zčásti i sociálních dějin rodu a jeho dominia. Vzhledem k současnému stavu bádání však některá podstatná témata nemohla být ani zadána. Platí-li, že poznání stavební podoby rožmberských sídel se za poslední desetiletí posunulo jen málo, pak zde existuje jeden klíčový druh památek, které dlouhodobě zůstávají zcela stranou pozornosti badatelů – měšťanské domy. Ty jsou v knize připomenuty jen letmo, a sice v kapitole o sgrafitové výzdobě. Na soustavné studium dále čeká např. komplex vyšebrodského kláštera. Z těch výsledků dosavadního bádání, které redaktoři knihy neprávem opomněli, je třeba konkrétně zmínit archeologický výzkum v areálu českokrumlovského hradu. Při něm se poštěstil cenný objev pozůstatků dílny na zpracování barevných a drahých kovů z doby kolem přelomu 13. a 14. století.

Není pochyb, že typograficky bezvadně pojednaná, redakčně mistrovsky připravená a tematickým záběrem unikátní kniha představuje po všech stránkách nejhodnotnější položku z dosavadní publikační produkce NPÚ. Oslovuje jak odborníky, tak zájemce z řad široké veřejnosti. Velký zájem těch druhých ovšem nemohl uspokojit nízký náklad. Velká část z celkem 1750 výtisků se rozpustila v různých oborových knihovnách, zbytek se prakticky okamžitě prodal. Vedení NPÚ by se ze všech sil mělo zasadit o dotisk v řádech tisíců kusů. Vždyť po dlouhé době vznikla vysoce odborná, kultivující kniha, která jistě pozornost zájemců o historické památky všeho druhu.

JAN KYPTA